

روایات ائمه درباره مقام شفاعت فاطمه معصومه / فضیلت زیارت بانوی قم

حضرت معصومه(س) از برجسته‌ترین امام زادگان هستند که گستره شفاعتشان به اندازه کل شیعه است و روایات بسیاری از معصومین به مقام شفاعت ایشان و همچنین فضائل علمی آن حضرت اشاره کرده اند.

حضرت معصومه(س) از برجسته ترین امام زادگان هستند که گستره شفاعتشان به اندازه کل شیعه است و روایات بسیاری از معصومین به مقام شفاعت ایشان و همچنین فضائل علمی آن حضرت اشاره کرده اند.

خبرگزاری مهر، گروه دین و اندیشه: حضرت معصومه (س) از امام زادگان بسیار شاخص بوده که مدفن مطهر ایشان در خاک قم زینت آرای این خاک و بوم گشته است. یک ذی القعدة در کتب تاریخی سالروز ولادت این بانوی مکرمه ثبت شده است از همین رو نگاهی به زندگانی و فضائل ایشان خواهیم انداخت؛

بشارت قبل از ولادت

در حدیث مشهوری امام جعفرصادق (ع) پیش از تولد حضرت کاظم (ع) از دفن پیکر مطهر حضرت فاطمه معصومه (س) در قم خبر داده و در این باره فرمودند: «آگاه باشید حرم خدا، مکه است و همانا قم، کوفه کوچک است و سه در از درهای هشت گانه بهشت به سوی قم گشوده می شود. به زودی بانویی از تبار من در قم دفن می گردد و نام او فاطمه دختر موسی است و با شفاعت او، همه شیعیان من داخل بهشت خواهند شد.»

حضرت معصومه در سال ۱۷۳ هجری قمری یعنی ۲۵ سال بعد از ولادت حضرت رضا (ع) ولادت یافتند. مادر ایشان نجمه خاتون، مادر امام رضا (ع) نیز بوده و در واقع این شخصیت والا که شاخص ترین فرزندان موسی بن جعفر (ع) بودند در دامن مادری پاکدامن رشد یافتند. ایشان تا ده سالگی تحت تربیت حضرت موسی بن جعفر پرورش یافتند اما بعد از آن و با شهادت پدر، برادر بزرگ تر حضرت رضا (ع) وظیفه حراست و تربیت ایشان را بر عهده گرفتند.

نام این بانوی بزرگوار در واقع فاطمه بوده و در کتب تاریخی از ایشان با عنوان فاطمه بنت موسی یاد شده است، اما به علت طهارت روحی و جایگاه معنوی بالا ایشان در نزد عموم مردم ایشان به معصومه شناخته شده اند، هرچند که عصمت آنگونه که در خصوص انبیا صادق است در خصوص ایشان صادق نباشد، اما باید در نظر داشت که این بانوی مکرمه از مقام حکمت برخوردار بوده و جایگاه رفیع علمی ایشان، وی را از خطا محفوظ نگه می داشته است.

مقامات علمی

شهر حضرت معصومه (س)، شهر علم و دانش است و این ثمره مدفون شدن شخصیتی عالیه در آن دیار است. ایشان از کودکی در نزد امام مشق علم و معنویت می کردند، از همین رو از جایگاه رفیع علمی برخوردار بودند. برای نمونه ذکر یک روایت و نقل تاریخی در این زمینه کافی است: «روزی گروهی از شیعیان وارد مدینه شدند و برای حل مشکل خویش سراغ خانه موسی بن جعفر را گرفتند، کاروانیان وقتی به در خانه امام آمدند، متوجه شدند که آن حضرت به مسافرت رفته است. خستگی راه و نبود امام هفتم، سخت بر کاروانیان گران آمد، ناگهان یکی از دختران آن حضرت سکوت غمبار کاروانیان را شکست و فرمود: پرسش های خود را به من بدهید تا به تمام آنها پاسخ دهم. پاسخ ها را با دقت تمام نوشت و به کاروانیان بازگرداند. کاروانیان شگفت‌زده به پاسخ ها نگرستند و با سبک شدن بار غم و اندوه شان راه دیار خویش در پیش گرفتند. در مسیر راه به امام هفتم برخوردند و داستان پاسخگویی دخترش فاطمه معصومه را بازگو نمودند و پاسخ ها را به او نشان دادند، حضرت لبخندی زد و سه بار فرمود: «فداها ابوها؛ پدرش فدایش باد.»

نکته قابل توجه در این زمینه آن است که در این برهه حضرت معصومه زیر ده سال سن داشته اند که چراکه در ده سالگی ایشان پدر بزرگوارشان شهید می شود.

فضیلت زیارت

در خصوص فضیلت زیارت ایشان روایات و نقل های مختلف از علما بزرگ فراوان است که در اینجا تنها به ذکر چند روایت اکتفا می کنیم.

امام صادق (ع) می فرمایند: کسی که آن حضرت را زیارت کند در حالی که آگاه و متوجه شأن و منزلت او باشد بهشت پاداش اوست. همچنین از ایشان منقول است: «إِلَّا أَنْ حَرَمِيَّ وَ حَرَمَ وَلَدِي بَعْدِي قَم»؛ آگاه باشید که حرم و حرم فرزندان بعد از من قم است. امام رضا (ع) می فرمایند: کسی که حضرت فاطمه معصومه (س) در قم را زیارت کند پاداش او بهشت است. علاوه بر آن امام رضا (ع) در روایتی دیگر می فرماید: هر کس نتواند به زیارت من بیاید، برادر مرا در ری یا خواهرم را در «قم» زیارت کند که ثواب زیارت مرا در می یابد. امام جواد (ع) نیز در این خصوص می فرمایند: کسی که عمه ام را در قم زیارت کند پاداش او بهشت است.

همه این روایات نشان از جایگاه معنوی بسیار رفیع حضرت معصومه در درگاه الهی است که طبق روایات زیارت از روی معرفت ایشان بهشت را بر انسان واجب می کند.

مقام شفاعت حضرت معصومه

همانطور که در روایات پیشین مشاهده شد امام صادق (ع) حضرت معصومه (س) را دارای مقام شفاعت می دانند. گستره سفره شفاعت ایشان به وسعت تاریخ تشیع و عموم شیعیان است. حضرت امام صادق (ع) در این خصوص می فرمایند: «تَدْخُلُ شَفَاعَتِهَا شِيعَتِي الْجَنَّةَ يَجْمَعُهُمْ» (یعنی) به شفاعت فاطمه معصومه، همه شیعیانم به بهشت می روند.»

حجت الاسلام ابوالفضل ابراهیمی، استاد حوزه علمیه امام خمینی (ره) درباره فضائل آن حضرت به خبرنگار مهر گفت: با توجه به شرایط سخت دوران امامت موسی بن جعفر (ع) و حکومت حاکمان ظالم بنی عباس مانند هارون و مأمون اطلاعات زیادی از زندگی حضرت معصومه (س) به دست ما نرسیده است، اما همین مقدار کم از اطلاعات که در روایات اهل بیت علیهم السلام بیان شده است عظمت و بزرگی این بانوی کرامت را نشان می دهد.

روایت امام صادق (ع) درباره مقام شفاعت فاطمه معصومه (س)

وی گفت: علامه مجلسی رحمه الله در کتاب گرانسنگ بحار الانوار از امام صادق (ع) نقل می کنند که فرمودند: عَنْ الصَّادِقِ ع أَنَّهُ قَالَ: إِنَّ لِلَّهِ حَرَمًا وَ هُوَ مَكَّةُ أَلَا إِنَّ لِرَسُولِ اللَّهِ حَرَمًا وَ هُوَ الْمَدِينَةُ أَلَا وَ إِنَّ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ حَرَمًا وَ هُوَ الْكُوفَةُ أَلَا وَ إِنَّ قَمَ الْكُوفَةِ الصَّغِيرَةَ أَلَا إِنَّ لِلْجَنَّةِ ثَمَانِيَةَ أَبْوَابٍ ثَلَاثَةٌ مِنْهَا إِلَى قَمٍ تُقْبَضُ فِيهَا امْرَأَةٌ مِنْ وَلَدِي اسْمُهَا فَاطِمَةُ بِنْتُ مُوسَى وَ تَدْخُلُ بِشَفَاعَتِهَا شِيعَتِي الْجَنَّةَ يَجْمَعُهُمْ. همانا برای خدای متعال حرمی وجود دارد و آن مکه است و برای رسول خدا حرمی وجود دارد و آن مدینه است و حرم امیرالمومنین (ع) در کوفه واقع شده است. آگاه باشید که شهر قم کوفه صغیر است. بهشت هشت درب دارد که سه تای از آنها به سوی شهر قم باز می شوند. در این شهر زنی از فرزندان من به نام فاطمه دختر موسی دفن می شود که تمام شیعیان من به شفاعت آن بانو داخل بهشت می شوند. امام صادق (ع) علیه قبل از تولد حضرت معصومه (س) این روایت را فرمودند. اگر در فضیلت حضرت معصومه (س) همین یک روایت وجود داشت برای عظمت این بانوی کرامت کافی بود.

این کارشناس دینی افزود: مرحوم ابن قولویه قمی در کتاب شریف کامل الزیارات که یکی از معتبرترین کتاب ها در باب فضیلت زیارت اهل بیت علیهم السلام می باشد، نقل می کند: سعد بن سعد می گوید از امام رضا (ع) در فضیلت زیارت فاطمه بنت موسی سوال کردم و امام رضا (ع) فرمودند: مَنْ زَارَهَا قَلَّتْ الْجَنَّةُ. هر کسی او را زیارت کند به درستی که در مقابل این زیارت بهشت برای اوست.

وی اظهار داشت: در روایت دیگری حضرت به یکی از اهالی قم فرمودند: برای ما در شهر شما قبری است. آن شخص عرض کرد: فدای شما شوم منظور شما قبر فاطمه بنت موسی (س) است؟ امام رضا (ع) فرمودند: بله، هر کسی او را زیارت کند در حالی که عارف به حق او باشد به درستی که بهشت برای اوست و امام جواد (ع) در فضیلت زیارت عمه بزرگوارشان فرمودند: هر کسی قبر عمه من را در قم زیارت کند بهشت برای اوست.

استاد حوزه علمیه امام خمینی (ره) گفت: دو نکته در این روایات مورد توجه است؛ نکته اول اختصاص بهشت به زائر حضرت معصومه است و نکته دوم مقام شفاعت حضرت معصومه که طبق نقل حضرت فرمودند تمام شیعیان به شفاعت ایشان وارد بهشت می شوند. درست است که معارف دین را نباید با خواب و رؤیا به دست آورد، اما اگر خواب و یا رؤیای شاهدهی از روایات داشت می توان اطمینان پیدا کرد که آن رؤیا صادق بوده است.

حجت الاسلام ابراهیمی در ادامه گفت: آیت الله سید محمد وحیدی، از یکی از سادات برقهی نقل فرمودند که گفته بود: شبی در عالم رؤیا محضر مقدس حضرت معصومه رسیدم، مانع و حاجبی در بین نبود، احساس کردم که من محرم ایشان هستم و ایشان عمه سادات برقهی می باشند. از محضر مقدسشان سوال کردم: آیا شما به اهل قم شفاعت خواهید فرمود؟ در پاسخ فرمودند: میرزای قمی برای شفاعت اهل قم کفایت می کند، من برای همه شیعه شفاعت می کنم. شبی ه همین رؤیا از مرحوم شیخ عباس قمی (ره) نیز نقل شده است. ایشان می گوید شبی در خواب به محضر میرزای قمی رسیدم و از ایشان سوال کردم آیا حضرت معصومه (س) اهل قم را شفاعت می کنند؟ میرزا چون این سخن را شنید ناراحت شد و نگاه تندی به من کرد و فرمود: چه گفتی؟ من دوباره سؤال را تکرار کردم، مجدداً با تندی به من فرمود: شیخ! تو چرا چنین سؤال می کنی؟! شفاعت اهل قم با من است، حضرت فاطمه معصومه (س) تمام شیعیان جهان را شفاعت خواهند کرد.

وی افزود: خدای متعال در سوره اسرا به پیامبر اکرم (ص) می فرماید: وَ مِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ يَه تَافِلَةً لَكَ عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا ﴿٧٩﴾ بخشی از شب را به تهجد و نماز شب مشغول باش که خدای متعال تو را با مقام محمود مبعوث می کند. در روایات مقام محمود به مقام شفاعت حضرت تطبیق شده است. انس بن مالک می گوید: رسول خدا (ص) را دیدم که رو به امیرالمومنین (ع) کرده و این آیه شریفه مذکور را خواندند و فرمودند: علی جان خدای متعال من را مالک شفاعت اهل توحید از اتمم قرار داد و هر کسی که دشمن تو و دشمن فرزندان تو باشد از آن شفاعت محروم است. با توجه به این روایت می توان گفت که حضرت معصومه (س) نیز دارای مقام محمود هستند، زیرا طبق روایت امام صادق (ع) به شفاعت ایشان همه شیعیان وارد بهشت می شوند. در زیارت نامه ای که از امام رضا (ع) برای زیارت حضرت معصومه (س) نقل شده است به حضرت خطاب می کنیم: «یا فاطمة اشفعی لی فی الجنة فَإِنَّ لَكَ عِنْدَ اللَّهِ شَأْنًا مِنَ الشَّأْنِ» شاید مراد از «شَأْنًا مِنَ الشَّأْنِ» همان مقام محمود و مقام شفاعت حضرت معصومه (س) باشد. این مقامی است که خدای متعال به این بانوی کرامت عنایت فرمودند.

ابوالفضل ابراهیمی در ادامه گفت: آیت الله شب زنده دار از آیت الله احمدی میانجی چنین نقل کردند: شخصی به زیارت زکریا بن آدم که در قبرستان شیخان قم مدفون است می رود و از آنجا به این مطلب فکر می کرده که ایشان چقدر عظمت داشته اند که مورد توجه حضرت امام رضا (ع) واقع بوده اند و بعد به ذهن او چنین خطور می کند که آیا این شخص از حضرت معصومه بالاتر است یا نه. در همان حال می بیند شخصی با کلاه نمدی از دریچه بقعه به او می گوید بالای سرت را نگاه کن ببین چه نوشته است! وی توجه نمی کند بعد از آنکه آن شخص می رود ملاحظه می کند که در همان بالا که آن شخص به آنجا اشاره کرده نوشته است: «اللهم صل علی آل محمد فی الارواح» آن وقت متوجه می شود که آن شخص از رجال الهی بوده و آن نوشته هم غیرعادی در آنجا نقش بسته است تا به او بفهمانند که آل محمد علیهم السلام با دیگران مقایسه نمی شوند.

وی با بیان اینکه عظمت حضرت معصومه صرفاً به خاطر این نیست که ایشان امامزاده بوده اند، گفت: ما امامزادگانی از فرزندان ائمه علیهم السلام داشتیم که مورد مذمت واقع شده اند و زحمات بسیاری برای ائمه ایجاد کردند. بعضی ادعای امامت کردند و بعضی به امام تهمت زدند. مرحوم آیت الله محمدتقی شوشتری در جلد ۱۲ از کتاب شریف قاموس الرجال فصلی جداگانه به عنوان «فیمن ورد فیہ قدح من ولدهم علیهم السلام»؛ باز کرده اند که این فصل در مورد امام زادگانی است که از جانب اهل بیت مذمت ایشان شده است.

وی گفت: با توجه به این مقدمه روشن می شود اینکه امام رضا (ع) فرمودند در زیارت فاطمه معصومه ایشان را اینگونه خطاب کنید: السَّلَامُ عَلَیْكَ يَا بِنْتَ رَسُولِ اللَّهِ السَّلَامُ عَلَیْكَ يَا بِنْتَ فَاطِمَةَ وَ حَدِیجَةَ السَّلَامُ عَلَیْكَ يَا بِنْتَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ السَّلَامُ عَلَیْكَ يَا بِنْتَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ السَّلَامُ عَلَیْكَ يَا بِنْتَ وَلِيِّ اللَّهِ السَّلَامُ عَلَیْكَ يَا عَمَّةَ وَلِيِّ اللَّهِ السَّلَامُ عَلَیْكَ يَا بِنْتَ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ وَ رَحْمَةَ اللَّهِ وَ بَرَكَاتِهِ، صرفاً برای اشاره به امام زاده بودن حضرت معصومه نیست، بلکه مطلب دیگری را حضرت می خواهند بفرمایند. حضرت معصومه اعتقاد به امامت ائمه و معرفت به مقام ایشان داشته اند. شاید به همین دلیل باشد که در زیارت ایشان ابتدا به انبیا و چهارده معصوم سلام الله علیهم اجمعین سلام می دهیم بعد به حضرت معصومه. امام رضا با این زیارت نامه مقام حضرت معصومه را به ما نشان دادند که ایشان هم رتبه با رسول خدا و ائمه علیهم السلام است. ایشان هم رتبه با فاطمه زهرا سلام الله علیها است به خاطر همین می گوئیم «عَرَّفَ اللَّهُ بَيْنَنَا وَ بَيْنَكُمْ فِي الْجَنَّةِ» خدای متعال در بهشت من را به شما معرفی کند «و حشرنا فی زمرتکم» و من را در زمره شما محشور کند. در تمامی این عبارات حضرت معصومه را در بین چهارده معصوم حساب می کنیم و همجواری با ایشان را در بهشت خواستاریم.